

צניחה עם שחר

הפלישה המזוססת להולנד
מאי 1940

סא"ל יהושע נבו

ומתקדמים לעבר העיר האג שבעורף המערבי, מרחק כ־150 ק"מ מהגבול!

בשחר ה־10 במאי החלה מכה של למעלה מ־100 דיביזיות גרמניות בפלישה להולנד, בלגיה וצרפת. מבחינה אסטרטגית היה מסע־המלחמה בהולנד חלק אינטגרלי של המסע למערב, שכן נוסף לכונתם לאבטח את אגפם ולפלוס לעצמם נתיב דרך ה־"אצבע" הדרום־מזרחית להולנד (ליד מאסטריכט) — השתר קקו הגרמנים להשתלט על שדות־התעופה ההולנדיים. אך מבחינה אופרטיבית היה מסע־הולנד בגדר מבצע צדדי שפעלו בו רק עשר דיביזיות גרמניות.

מה ראו, איפוא, הגרמנים להקצות ל־"מגרש צדדי", אם לדבר בלשון כדורגל, את מרבית "שחקני המפתח", דהיינו הגייסות המוטסים. שהרי אין לך דבר ברור ומקובל על הכל מהקצאת הכוחות המוטסים לגזרת המאמץ־העיקרי — לו מוקצה גם עיקר כוח השריון. אך בעצם השיקול להקצאת הכוחות במסע הגרמני במערב, טמון לקח חשוב, כפי שעוד יוסבר להלן.

אם נבחון את מפת הולנד, ניוכח לדעת כי על־אף מישוריותה של הארץ עושה אותה שפע הנהרות והתעלות שבה לאחד השטחים הקשים־להתקדמות שבאירופה כולה. את הולנד — "מלכת ארצות־השפלה" — ניתן, בעצם, לתאר כצירוף של איים המופרדים על־ידי מחיצות מים שרוחבן עולה תכופות על קילומטר — ומה גם שניתן להרחיבן על־ידי הצפות.

"כשאני מפעיל את מטוסי חייבות הציפורים ללכת ברגל" — בהתרברבות זו של גרינג עב־הכרס נזכר ודאי קפיטן שולץ למראה שפעת מטוסי־הקרב התוקפים את העמדות הנ"מ וגדוד־הרגלים שהגנו על שדה־התעופה ואלהבון, שליד רוטרדם, שעה שצנח בראש גדוד הצנחנים הגרמני בתוך עדר כבשים, מזרחה לשדה־התעופה.

מבלי להתמהמה מסתערים הצנחנים לעבר העמדות, שעל דגמיהן המדויקים תרגלו התקפות אינ־ספור. ואמנם, תוך מחצית השעה משתלטים הם בקרב פניס־אל־פניס עז על השדה, כשהם מסתננים לעמדות ומחסלים אותן ברימונים. כל העמדות שותקו, פרט לסוללה הנ"מ שלא ניתן היה להסתנן אליה. לפתע נוחת מטוס־קרב גרמני תועה בשדה. שולץ רץ אליו ומבקשו לרתק את הסוללה. המטוס ממריא ומבזיק את הסוללה. בחיפוי זה מסתערים הצנחנים למטחוי רימון ומחסלים את התותחים. הצי שעה לאחר צניחתם. עוד בטרם נמוג עשן היריות, כבר נוחתים מטוסי הגדוד ה־3 של הרגימנט המוטס ה־16 המביאים, בין השאר, את סטודנט — מפקד הכוחות המוטסים.

תיאור זה של רגע בקרב על רוטרדם הוא קטע מ־"מלחמת־הבזק" שהתחוללה אותה שעה בחזית ובעורף של הולנד. שעה שחלוץ השריון הגרמני היה מגשש לו דרך בגבולה המזרחי של הולנד — היו צנחנים גרמניים משתלטים על גשרים

רקע גיאוגרפי זה, הוא שקבע את תכנית ההגנה ההולנדית — ואף הכתיב לגרמנים את הפעלת הגייסות המוטסים.

הכוחות ההולנדיים - ותכנית ההגנה

הצבא ההולנדי היה מאורגן ב־4 קורפוסים, כל אחד בן שתי דיביזיות ועוד „דיביזיה קלה“. נוסף לכך היו לו 24 רגימנטים עצמאיים בני 3 גדודים (המגויסים בגילים קשישים יותר), ועוד עשרות גדודי־משמר. בסה"כ — כ־180 גדודי חי"ר. הכלים שבגדודי־הארטילריה היו מיושנים במקצת, ופרט לשתי בריגדות של רוכבי אופניים ואופנועים — לא היה בצבא מיושן זה כל יסוד חדיש של אש ותנועה; חסר היה כמעט לחלוטין שריון ונשק נ"ט — וכל כוחו האווירי לא מנה אלא 4 טייסות קרב וטיסת אחת להפצצה ואחת לסיור.

לפיכך ויתרו ההולנדים מראש על הגנת גבולם, אף שנשען על מכשול־מים רחב; וזאת משום אורכו, שעלה על 300 ק"מ.

שני ימי ההתקפה הראשונים

הרעיון המרכזי של תכניתם היה כזה:

● השהיה הדרגית של הגרמנים מהגבול ועד לקריהגנה הראשון — על־ידי גייסות־מחפים, המורכבים מרגימנטים עצמאיים שיבצעו את הריסת כל גשרי המאס והאייסל.

● בלימה בקרפיל — על־ידי 3 קורפוסים ורגימנטים עצמאיים, בעוד הדיביזיה־הקלה מהווה עתודה בעורף הסמוך של המערך, והקורפוס הראשון — עתודה ב„מבצר־הולנד“.

● אם ייפרץ קרפיל, בטרם בוא תגבורת צרפתית — תבוצע נסיגה ל„מבצר־הולנד“. בשם זה כינו את ה„איים“ המערביים (עיקרם מחוזות צפון־הולנד, דרום־הולנד וחלק של אוטרخت) שהופרדו על־ידי מים רבים — ואשר משום קריהגנה הקצר שלהם ניתן היה להגן עליהם בריכוז רב של עצמה.

הכוחות הגרמניים - ותכניתם

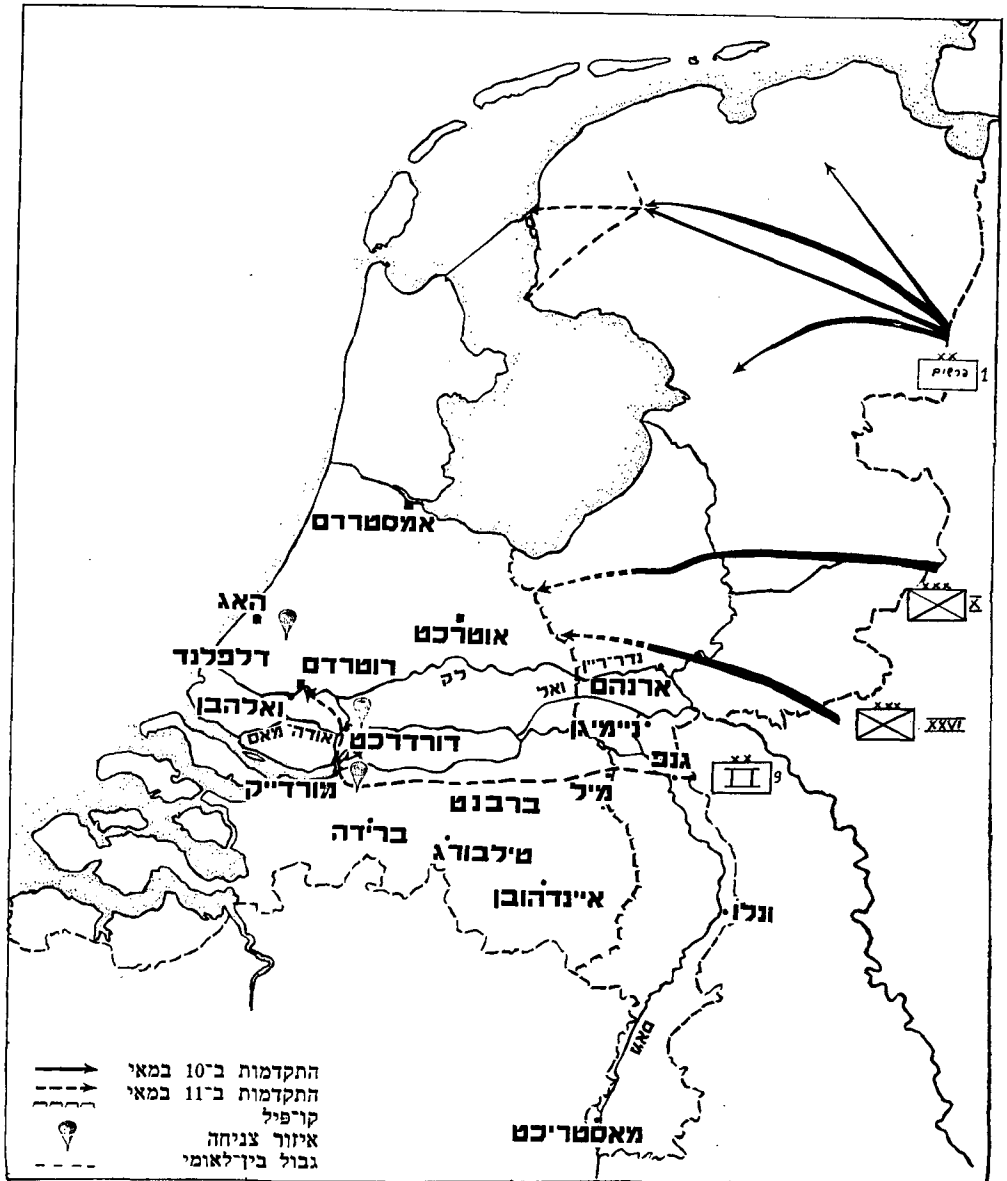
הגרמנים הקצו לחזית זו 10 דיביזיות — מהן אחת שריון* אחת פרשים, אחת דיביזית

ס"ס ממונעת.**

הגרמנים לא התכוננו לדש־דש חודשים רבים בשטחים מוצפים, ואף לא להתמהמה בצליחות־נהר עקובות מדם, שתרתקנה את הכוח אשר כה נזקקו לו בצרפת. ה־פתרון שמצאו היה „גישה עוקפת“ על־ידי כוחות מוטסים מחד גיסא וכוחות הפועלים באורח „בלתי־סדיר“ (מעין „מכות מתחת לחגורה“) מאידך גיסא. התכנית הגרמנית התרה להכרעה מהירה וזולה. קווי־היסוד שלה היו:

● פגיעה במרכזי השל־טון וניהול־המלחמה שבהאג, ריתוק העתודה האסטרטגית ותפיסת מאחז ב„מבצר הולנד“ — על־ידי הדיביזיה המוטסת ה־22;

● כיבוש מעברי־המים אל „מבצר־הולנד“ שבאיזור רו־טרדם—דורדרכט על־ידי כוח של דיביזיות הצנחנים ה־7;

* היתה זו דיביזיית־מילואים או־סטרית — שחלק מהטנקים שלה היו ללא תותחים, חלקם בעלי תותח בן 20 מ"מ, ורק מיעוטם בעלי תותח בן 37 מ"מ.

** בה התבלט זאפ דיטריך שהתחיל את הקריאה שלו כאיש־אגרוף במחיצתו של היטלר — וסיים אותה כמפקד ארמיה־משורית ב„מערכת־הבליטה“ שבארדנים ב־1944.

- כיבוש גשרי הגבול על-ידי אנשי יחידת מודיעין-מבצעי מחופשים במדי שוטרס-צבאיים הולנדיים;
- הבקעה בדרום על-ידי דיביזיות-רגלים — ופריצה של דיביזיות-שריון ורגימנט הס"ס של דיטריך, לחבירה עם הצנחנים;
- הבקעה וריתוק במרכז ובצפון על-ידי שתי דיביזיות-רגלים ודיביזיות-פרשים.

ההכנות

למרות השימוש בשיטות בלתי-שגרתיות, לא היתה ההפתעה שלמה. ממשלת הולנד קיבלה מראש ידיעות על הפלישה, וב-9 במאי אף נודע לה כי הפלישה תחל בשחר ה-10. לכן הוכרו מצב-כוננות גבוה — והוחל בפיצוץ גשרי הגבול עוד לפני תחילת הפלישה. הפעלת כוחות-מוטסים היתה צפויה, שכן הגרמנים השתמשו בהם בנוורבגיה ובדנמרק. לכן הציבו ההולנדים כגודר-רגלים בכל אחד משדות-התעופה שלהם. אך בכל זאת הופתעו — בשל העומק וההקף בו הופעלו כוחות אלה.

מבנה הכוחות-המוטסים וארגונם

במבצע השתתפו הדיביזיה-המוטסת ה-22 — תוך שינויי-מבנה מרחיקי-לכת, להתאמתה למבצע מוטס — וכן הדיביזיה-המוצנחת ה-7 (ובה 2 רגימנטים בלבד, שמנו רק 4000 צנחנים). מאוחר יותר היו לגרמנים דיביזיות-צנחנים רבות. אך בתחילה פיגרו אף הם — למרות היותם הראשונים שהפעילו כוחות-מוטסים בקנה-מידה רחב — בהכנת כוחות בהקף כזה שיאפשר מבצעים לפי קווי מחשבת-מלחמה מתקדמת.

★

עם שחר הופיע מטס גרמני ראשון שפעל במשימות אמנעה ותקף בפצצות ומקלעים את שדות-התעופה. הוא פגע במטוסים ובעמדות הגנה — אך נזרר מלפגוע במסלולים. בסמוך לגל זה הופיע גל שני, מטוסי-תובלה שהצניחו את הצנחנים לתפיל סת שדות-הנחיתה. גם מטס זה לןה במטוסי-קרב, שריתקו את ההולנדים באשם. כחצי שעה לאחר-מכן נחתו מטוסי-התובלה שהובילו את הכוחות המוטסים.

פעולת הדיביזיה המוטסת

לדיביזיה-המוטסת ה-22 ניתן גודר-צנחנים. משימתו היתה לצנח ולתפוס את שדות-התעופה ולקנבורג ואינפורג שליד האג, כדי לאפשר נחיתה המוטסים נושאי הגייסות והציווד.

משימות הדיביזיה היו:

- לחדור להאג ולשבות את המלכה ואת ראשי השלטון האזרחי והצבאי;
- להשתלט על דרכי הגישה ל"אי" דלפלנד, שליד העיר האג

● קיימים חילוקי דעות אם היתה משימת הדיביזיה לכבוש את האג ולשבות את ההנהגה המדינית. בפקודת-מבצע של אחד מגדודי הדיביזיה שהודפסה ב-16 באפריל, נאמר כי משימת הדיביזיה היא "להקיף ולתפוס את האג", מקורות מאוחרים יותר טוענים: "להד"ם. יתכן כי שני המקורות הם מהימנים — אלא שבין ה-16 לאפריל ל-10 במאי שונתה המשימה.

ושממדיה היו כ-20×30 ק"מ (!), דבר שחייב פיזור כוחות על-פני מרחקים גדולים ביותר;

- להקים ראשי-אוויר ב-2 שדות-תעופה: ב"אי" דלפלנד ובשדה אינפורג הסמוך (אך השוכן על אותו "אי" עליו נמצאת רוטרדם); הגרמנים ציפו לתוצאות אסטרטגיות ואור-פרטיביות אלו:

- שיתוק ההנהגה המדינית והצבאית;
- ריתוק הקורפוס ה-1 — העתודה האסטרטגית;
- סיכול התכנית ההולנדית לנסיגה מסודרת ל"מבצר-הולנד", עליו יוכלו להגן בסיוע בעלות-הברית.

ההולנדים, שנהנו מעדיפות רבה בחיל-רגלים ובארטילריה הגיבו בצורה נמרצת ותוקפנית. לא זו בלבד שהדפו כל התקדמות לעבר האג, אלא שעברו להתקפות-נגד על כל שדות-התעופה. התקפות אלה נערכו ברובן בעצמה של כ-2 גדודים, בסיוע ארטילרי יעיל. במספר מקומות קיבלו אף סיוע מספינות-הצי (!).

בשעות אחה"צ עקרו ההולנדים את הגרמנים מכל שדות-התעופה. הללו נסוגו לכפרים שבסביבה, בהם התגוננו בהצלחה. אך לא האבידות הכבדות שסבלו היוו את הסכנה למבצע. אבדן שדות-התעופה הגביל ביותר את הבאת התגבורת בכוח-אדם, בנשק ובציוד — דבר שחרץ את המערכה באיזור האג ברמה הטקטית.

בכל זאת השיגו הגרמנים את עיקר התוצאות האסטרטגיות בהן רצו — ואת מלוא התוצאות האופרטיביות. השיבוש הקשה של מנגנון הקשר והשליטה — אשר הורגש חמורות בהולנד כולה — השפיע אף על ההנהגה הצבאית וזיעזע אותה. ואילו הכונה האופרטיבית — ריתוק קורפוס-העתודה וסיכול הנסיגה המסודרת ל"מבצר-הולנד" — הושגה בשלמות.

פעולת הדיביזיה-המוצנחת ה-7

המשימה לצוהי הקרב של הדיביזיה היתה: כיבוש הגשרים על המאס והסתעפויותיו — במורדייק, דורדרכט ורוטרדם — בכדי לחסוך לשריון את העיכוב הרב והקוץ הדם, הכרוכים בפעולות צליחה וגישור של נהרות-איתן.

תכנית הדיביזיה היתה לכבוש על-ידי גודר מוצנת את שדה-התעופה ואלהבן ועל-ידי שלשה גדודים להשתלט על הגשרים לדעיל ולהנחית רגימנט מוצנח כדי שיכבוש את רוטרדם.

דורדרם

שעה שצנח קפיטן שולץ מזרחה לשדה ואלהבן, נחתו בלב הנהר 12 מטוסי-ישנים ובהם פלוגת חי"ר-מוטס מהרגימנט ה-16. משימת פלוגה זו היתה לתפוס, בשיתוף עם מחלקת צנחנים שתצנח בקרבת מקום, את הגשר. גשר זה הוא לאמיתור של-דבר שני גשרים, המתחברים באמצעות אי שבלב הנהר. מחלקת הצנחנים הוצנחה בשטח מרוחק, ואחרה להצטרף לפלוגה; על-כן התבססו הנחתים באי. כעבור חצי שעה פותח הרגימנט ה-16, שנחת בשדה ואלהבן, במסע מואץ לעבר הגשר. הרגימנט מסייע לפלוגת-החוד שנחתה בנהר להשתלט על הגשר — ומתחיל בחדירה לרובעי רוטרדם שמצפון לנהר. הכוח ההולנדי בעצמת רגימנט מתעשת מההפתעה הראשונה — ומצליח לבלום את הכוח-המוטס בראשית התקדמותו.

קוֹהֶגְנָה הדרומי של „מבצרהולנד“ התבסס על נהר מאט ועל הדלתה שבשפכו של זה הימה. בתוך שפך המאט נמצא אי גדול, המחלק שפך זה לשתי זרועות: הצפונית הנקראת אודֶאֶמַאס — והדרומית הנקראת הולנדס־דיפ. מעל לזרוע הצפונית עובר גשר כביש ומסילת ברזל המחבר את „מבצרהולנד“ ליד דורדרכט עם האי שבשפך. מעל לזרוע הדרומית עובר גשר־כביש ומסילת־ברזל המחבר ליד מורדייק את האי שבשפך עם בראבנט־ההולנדית. דורדרכט נמצאת על האי האמור; ואילו מורדייק — בגדה הדרומית של המאס. שני הגשרים נמצאים למעשה על אותו עורק־תחבורה, המחבר את „מבצרהולנד“ עם דרום־הולנד.

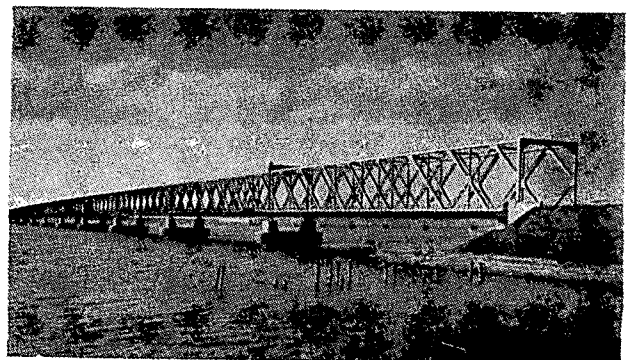
השליטה בשני הגשרים האלה היתה חיונית לשני הצדדים. לגרמנים — כדי להבטיח חבירה מהירה עם הדיכוי־הממשור־ינת ה־9, ואילו ההולנדים היו הדרכים שעל הגשרים הנתיב הנוח ביותר למשלוח עתודות „מבצרהולנד“ אל קו פיל שבבראבנט — והדרך היחידה בה יכלו כוחות־קרקע של בעלות־הברית מבלגיה ומצרפת להכנס ל„מבצרהולנד“ לתגבור מערך־ההגנה ההולנדי.

מסיבה זו לא נחפזו ההולנדים לפוצץ את גשרי דורדרכט ומורדייק — ואיפשרו על־ידי כך את תפיסתם על־ידי הגרמנים.

תפיסת גשר דורדרכט. התכנית היתה להצניח עם שחר גודד פחות פלוגה כ־4 ק"מ דרומית לדורדרכט; ולהצניח פלוגה אחת משני עבריהם של גשרי הכביש והרכבת הסמוכים. הפלוגה מוצנחת בטעות מדרום לגשרים לתוך שטח־הריגה מתוכנן־מראש. עדיפות ההולנדים מכרעת. המ"פ נהרג, רבים נפצעים ולאחר זמן קצר נשבת מרבית אנשי הפלוגה. הגודד תוקף בדרכו שדירה הולנדית ממונעת, משתלט על הרכב — והופך עצמו לממונע. היה עליהם להבקיע לעצמם נתיב בדרך זרועה מצדיות בטון. אלו מתחילות על־ידי צנחנים המתגנבים בתעלות־השקאה. בצהריים מגיע הגודד לגשרים ומשתלט על הגשר, שלא פוצץ על־ידי ההולנדים.

תפיסת גשר מורדייק. גשרי הכביש והרכבת של מורדייק, שאורכם 1.5 ק"מ, הוגנו על־ידי גודד הולנדי שהתבצר במצדיות. עם שחר מתחילה הפצצה מרוכזת של מפציצי־צילילה („שטוקה“) על עמדות הגודד ההולנדי. בעקבותיה צונח הגודד הראשון

גשר מורדייק

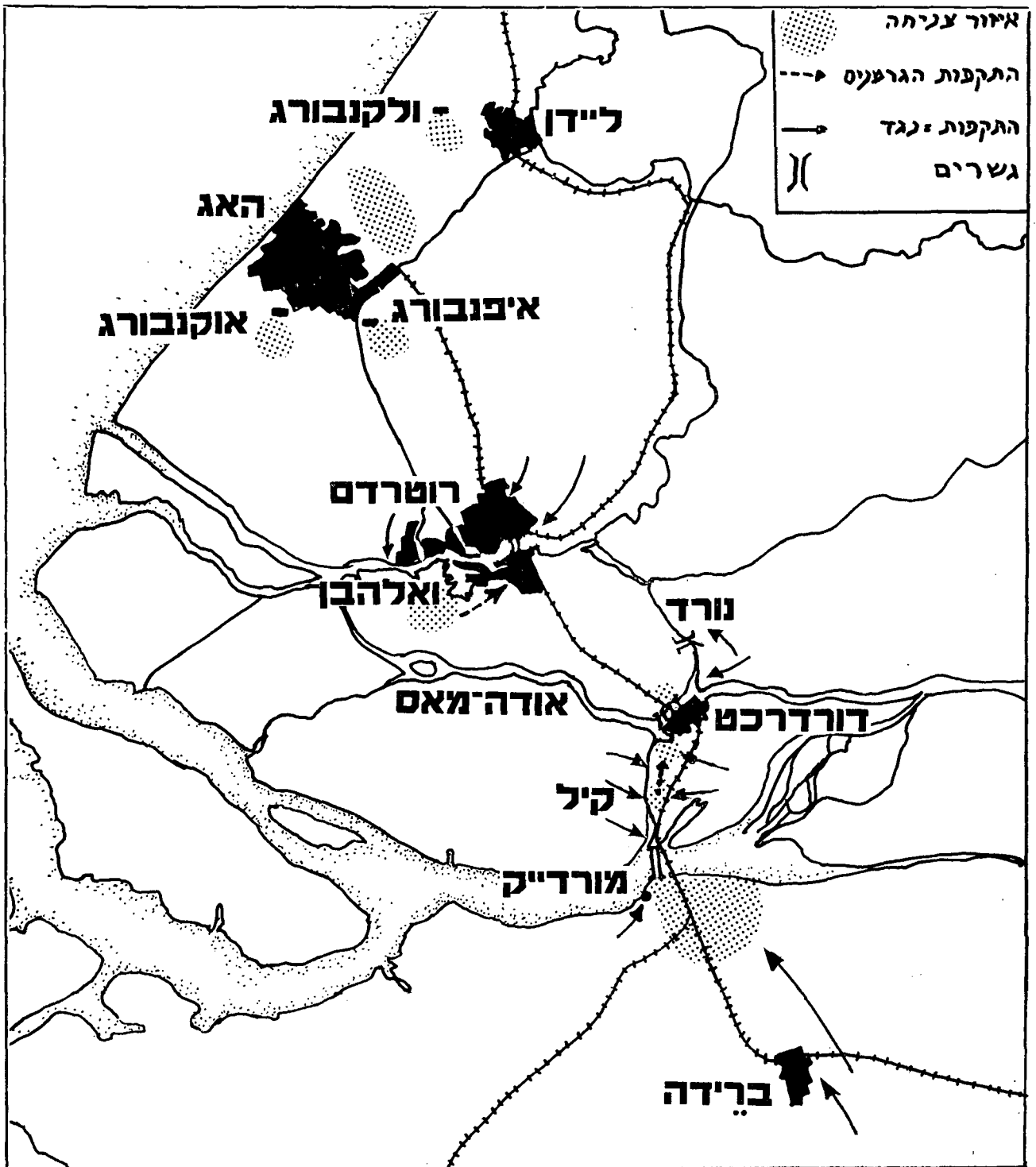
מרגימנט־הצנחנים הראשון, כשפלוגה אחת נוחתת מצפון לגשר ושתי פלוגות מדרום. בנצלם את גורם ההפתעה, מתגברים הצנחנים על ההתנגדות ההולנדית. קצינים הולנדיים המסרבים להורות לפקודיהם להפסיק אש — נורים במקום. הגרמנים משתמשים בשבויים ההולנדיים למחסה בהתקדמותם. כיון שבמקביל נתפסו גם גשר דורדרכט ושדות־התעופה בהאג ורוטרדם — מסיימת דיכוי־הצנחנים ה־7 את ביצוע משימותיה במוצאי ה־10 במאי.

הקרב על מורדייק. ואולם חלקה השני של המשימה — החזקת הגשרים ואבטחתם — ניצב עדיין בפני הצנחנים (כפי שחזר ונישנה הדבר במרבית פעולות הצנחנים במלחה"ע השניה). היה זה החלק הקשה ביותר. ואמנם הצנחנים נהדפים משדות־התעופה על־ידי כוחות הולנדיים עדיפים. גם לגדוד המחזיק בגשר הדרומי של מורדייק צפויות 48 שעות קשות בשל אינ־כפול — הולנדי וצרפתי.

ב־11 במאי קיבלו יחידות של דיכוי־המונעת־צרפתית, שהתקדמו במהירות מבלגיה לעבר „מבצרהולנד“, הוראה לתקוף את גשרי מורדייק על מנת למנוע מהדיכוי־הממשור־ינת ה־9 של הגרמנים המתקרבת את המעבר על־פני הגשרים. כיון שהשריון הגרמני נמצא עדיין במרחק של כ־24 שעות מהגשרים, נפל תפקיד הדיפת הכוח הצרפתי. על „הלוֹפְטוּאָפֶה“, ומטוסי „שטוקה“ ניצלו היטב את העליונות האוירית, גרמו לצרפתים אבידות קשות והביאום לנסיגה לכיוון ברידה. תנועת דיכוי־הס"ס „ציננה“ את הצרפתים שהחלו להערך להגנה מדרום לברידה; ובכך הוסר למעשה האיום מעל הצנחנים שליד גשר מורדייק ומעל תנועת השריון הגרמני, שנע לחבירה אתם.

גם מעבר למורדייק עשו ההולנדים נסיונות נואשים לחזור ולהשתלט על הגשר וסיכנוהו בתמידות ב־48 השעות שעברו מתפישת גשר מורדייק עד שעבר השריון הגרמני דרכו. ממערב לקו מורדייק—דורדרכט החזיקו ההולנדים כוח של 8—6 גדרים, עם מספר סוללות תותחים. משימתו היתה להגן על „מבצרהולנד“ מכיוון דרום. תוך ראית הנולד פוצץ מסקד־הכוח ההולנדי את גשרי האודֶאֶמַאס, כדי למנוע את כוח־הצנחנים הגרמני שבואלהבן מלהתקדם דרומה ולסייע לכוחות המחזיקים בגשרים. נהר קיל, המחבר את שתי זרועות המאס ממערב לאי עליו נמצאת דורדרכט, הפריד בין הכוח ההולנדי (שישב מערבה לקיל) לבין הצנחנים שבמורדייק ודורדרכט, ממזרח לקיל. גשר מורדייק נמצא בטנח תותחי ההולנדים שממערב לקיל — אבל מכשול המים מנע בעד החי"ר ההולנדי מלעבור להתקפה על מורדייק. לפיכך הסתפקו בתפיסת עמדות לאורך הנהר.

כך מנטרלים הגרמנים את הכוח הצרפתי מדרום ואת ההולנדים מצפון־מזרח וממערב — ומצליחים להחזיק בגשרים עד ל־12 במאי, בו מגיע השריון הגרמני לראש־הגשר הדרומי שבמור־דייק. למרות זאת אין ההולנדים אומרים נואש — ופותחים בירי ארטילרי מדויק ביותר לעבר השריון הגרמני שעל הגשר. בסכנם הן את כלי־השריון והן את הגשר. הגרמנים דורשים סיוע־אויר — ומטוסי „שטוקה“ צוללים בערב בין השעות 2000—1900 (!) על הסוללות ההולנדיות שמעבר לקיל ומשת-

„מבצר הולנד“ המותקף פותח בהתקפות יגד

הקרב על דורדרכט

גדוד הצנחנים ה־1 הגן על גשר דורדרכט ואף תקף את העיר. קרבות רחוב מרים התפתחו בעיר בין הגדוד לשני גדודים הולנדיים מהדיביזיה הקלה. כיון שהגשרים היו בידי הגרמנים, לא הצליח יתר הדיביזיה להתקדם לעבר דורדרכט והסתפק בתפיסת עמדות בעבר שלו של הנהר. הצנחנים המשיכו להח-

קים אותן. בליל ה־12–13 במאי עובר השריון הגרמני וב־13 במאי שוב מנסים ההולנדים לארגן אש מרוכזת על הגשר באמצעות תותחיהם הנותרים. יעילות ההפגזה חייבה התערבות נוספת של חיל־האוויר הגרמני; ואמנם, מטוסי ה־„שטוקה“ איפשרו המשך תנועת הדיביזיה המשוריינת לכיוון דורדרכט.

זיק מעמד עד לחבירה עם השריון שארעה ב־13 במאי.

המתקפה הקרקעית

לצרכי המתקפה הראשונית בגבול חולקה הארמיה ה־18 לשני קורפוסים בני 4 דיביזיות כ"א. מצפון לריין נערך הקורפוס ה־10 כשהוא מורכב מדיביזיות־פרשים ושתי דיביזיות חי"ר קשיש שכ"א מהן חוזקה ברגימנט ממונע של הס"ס. מדרום לריין באיוור קלאבא וגור, התרכזו הקורפוס ה־26 שכלל שתי דיביזיות חי"ר־קשיש, דיביזיות־השריון ה־9 וחלק מהדיביזיה־הממונעת של הס"ס. על כוח זה הוטל לבצע את המתקפה העיקרית דרך צפון־בראבנט, להתחבר עם הגייסות־המוטסים שנחתו דרומה לרוטרדם ובעקבות זה לחדור ל"מבצר־הולנד" מהדרום. בעתודה החזיק קיכלר, מפקד הארמיה, שתי דיביזיות של חי"ר־קשיש ואת מפקדת־הקורפוס ה־39 שזה עתה הוקם. הלחימה שמצפון לריין היתה קצרה. שכן חשפו ההולנדים למעשה את האיוור — והוא נתפס על־ידי דיביזיות־הפרשים בפחות מ־48 שעות.

ההולנדים פוצצו את כל הגשרים שעל האייסל אך הרס זה לא עיכב את התקדמות הגרמנים אלא בשעות מספר. הדיביזיה ה־227, מתוגברת על־ידי רגימנט ממונע של הס"ס, הצליחה לפרוץ בזוטפן והדיביזיה ה־207, מתוגברת אף היא ע"י רגימנט ממונע של הס"ס — הצליחה לפרוץ ליד ארנהם. אותו זמן עצמו הועסק עיקר הכוח ההולנדי לאורך קו פיל. על־אף התקפות גרמניות עזות שנערכו מצפון לריין החזיקו ההולנדים מעמד עד ליל ה־13 במאי; או אז נסוגו להגנת חזית־המזרה של "מבצר־הולנד", בה החזיקו עדיין כשנחתמה ב־14 במאי הכניעה.

אותה שעה נערכה המתקפה הגרמנית העיקרית מדרום לריין, על־ידי הקורפוס ה־26. דיביזיות־השריון ה־9 צלחה את המאס לצפון־בראבנט בבוקר ה־11 במאי, על־גבי גשר הרכבת בגאנפ — הגשר היחידי, לא־הרחק מגבול הולנד, שלא פוצץ לפני המתקפה הגרמנית ההתחלתית.

לקראת המתקפה על הולנד הוכנה יחידה בת 80 גרמנים דוברי הולנדית בתוספת 30 נאצים־הולנדיים, בפיקודו של לויטננט ואלטר, שצוידה במדים של משטרה צבאית הולנדית. שליחותם בגשרי המאס בניימיגן, גאנפ וליד מאסטריכט הוכנה תוך שמירת סודיות מוחלטת, תחת שם הכיסוי המתאים — ה"סוס הטרויאני".

לאורך המאס והואל, במקומות הקרובים לגבול הגרמני־הולנדי, נכשלו בדרך־כלל תכניות אלה — שכן ההולנדים ניצלו את האזהרה המוקדמת על פלישה הצפויה־כנראה — והרסו את הגשרים עוד לפני שנפתחה מתקפת הגרמנים. אך בגאנפ הפך תיעו שני נאצים הולנדיים וגרמני אחד במדים הולנדיים את

המשמרות שבקצהו המזרחי של הגשר, ב־4 לפנות בוקר. ואלטר עצמו, בלויית 11 מאנשיו בלבד, הצליח לחצות את הגשר ולהחזיק בקצהו המערבי — עד שעיקר הכוח הגרמני התוקף עבר את מספר הק"מ שהפרידו בין הגבול לגשר.

כיון שנהר המאס היה מכשול לכל אורך החזית, עיכב ביום הראשון מפקד הקורפוס את השריון ותקף באמצעות שתי דיביזיות־הרגלים שלו. הדיביזיה ה־254 חדרה מדרום לניימיגן וחצתה את תעלת המאס־ואל בהאטרט, מקום בו פיצוץ הגשר לא היה שלם. הדיביזיה ה־256 ניצלה את גשר־מסילת־הברזל בגאנפ לשילוח רכבת משורינת ורכבת־משא העמוסות בחי"ר, שחדרו כ־15 ק"מ מעבר לגשר דרך קו פיל, ממערב למיל. הרגלים הגיחו מהרכבת ותקפו מיד את ביצורי ההולנדים מהעורף.

עד לצהרם הצליחו הגרמנים להבקיע דרך המאס בנקודות אחדות באיוור גאנפ—ניימיגן וההולנדים נסוגו עד לקו פיל, מקום בו הוחזק כבר חלק מהביצורים על־ידי החי"ר הגרמני אשר חדר לכאן בעזרת הרכבת. קרבות כבדים התפתחו ליד מיל כשהגרמנים נעזרים בארטילריה ובסיוע ממוטסי "שטוקה". הלחץ שהפעילו היה מעל לכוח העמידה של ההולנדים — ובליל ה־11—10 במאי נסוגו מקו פיל.

בבוקר ה־11 במאי שולחו דיביזיות־השריון ה־9 ורגימנט הס"ס הממונע דרך גשר גאנפ. ההולנדים הדלים בנשק נ"ט והחשופים להתקפות אוויריות, התמוטטו. הטנקים ומשאיות החיילים הגרמניים שטפו מערבה בהיתקלם בהתנגדות עומה בלבד. שדירה משורינת נשלחה לכיוון מורדייק, בעוד שאחרת פנתה דרום־מערב לכיוון טילבורג.

מעריך־ההגנה הדרומי של "מבצר־הולנד" שותק על־ידי הפעור לות המשולבות מן האויר ומן הקרקע שהביאו תוך מעט למעלה מ־48 שעות להשתלטות הגרמנים על נקודות־המפתח של מעברי הנהרות והתעלות העיקריים.

סיום המערכה

בבוקר ה־12 במאי התחברו השריון והצנחנים ליד גשר רוטרדם. בכל זאת היו עדיין להולנדים סיכויים להחזיק ב"מבצר־הולנד" מוקף־המים, לו קיבלו סיוע ממשי מבעלות־הברית. שכן, למרות שאיבדו חלק מקווי־ההגנה הטובים ביותר, עדיין בלמו לחלוטין את הגרמנים ברוטרדם ובמקומות אחרים במשך יומיים, הודות לשטח הבנוי ולתעלות שמנעו התפרסות שריון; אך משאפסה תקותם לעזרה — החלו לנהל משא־ומתן על כניעה. הגרמנים, שקצרה רוחם להעביר את כוחותיהם לצרפת, החליטו ל"זרוז" את כניעת רוטרדם על־ידי הפצצה אווירית מתועבת שמחקה חלק ניכר מהעיר. וכך, בערבו של ה־14 במאי הניחו ההולנדים את נשקם.

מקצת חלקי המבצע

טרחו דים ללמוד מקודמיהם, דבר שיכול היה למנוע מהם כשלונות. במיוחד אמורים הדברים במבצע "גן־השוק", שנערך לא־הרחק ממקום המבצע המתואר לעיל, ולא מעטות ממסיבותיו הגיאוגרפיות והמבצעיות — כולל תפיסת גשרים ו

המבצע המוטס בהולנד הנו מופת של העזה, תוקפנות, מהירות והפעלת סיוע אווירי. אם נזכור כי היה זה הנסיון הראשון בהיסטוריה לפעולה מוטסת בהקף רחב, ונשוה נסיון זה לכמה מבצעים שבאו כעבור זמן — ניכח כי מתכנניהם של אלה לא

אותם נהרות ממש — דמו לאלה של המבצע הגרמני שנערך ב־1940.

בפרק רב־פנים זה שב"מלחמת־הבזק" באביב 1940 בחרנו להבליט מספר נקודות:

- סיוע בכוחות־מוטסים להתקדמות עוצבות־שריון;
- סיוע להתקדמות זו על־ידי פעולות „בלתי־סדירות“;
- סיוע־אוויר התקפי;
- הפעלת כוחות־מוטסים למשימות הכרעה אסטרטגיות־אופרטיביות.

ראוי לדון בנקודות אלה ולבחנן — עתים מתוך השואה למבצע־ים מוטסים אחרים וביחוד אלה שנערכו בזירה בתנאים דומים.

סיוע כוחות־מוטסים להתקדמות שריון

מסע־הולנד היה „שדה־ניסויים“ אידיאלי לבחינתה של צורת הפעלת־צנחנים זה. שכן המרכיבים השונים מופיעים פה כשהם מבודדים, ממש ככתנאי ניסוי מעבדתי. דיביזיות־השריון התקדמה בקצב של כ־100 ק"מ ליום כל עוד היא נעה בשטח גוח. ואילו משהגיעה למכשול־מוגן, שעלול להגביל את ניידותה, היה גורלה תלוי בפעולות שנעשו או לא נעשו מראש. והיה ונתפס המכשול מראש על־ידי צנחנים — כגון גשר מורדייק — עברה אותו הדיביזיה ב„נסיעה מנהלתית“; אך אם לא נתפס המכשול — כגון ברוטרדם) שבה לא הצליחו הגרמנים להרחיב את ראש־הגשר שלהם (אשר בקצה הצפוני של הגשר שבידם) — נבלמה הדיביזיה לחלוטין במשך 48 שעות (!) על־ידי אותם הולנדים הדלים כל־כך בנשק נ"ט. מסע־הולנד הוא על־כן דוגמה בולטת עד כמה יכולה תפיסת־מראש של מכשול מוגן להעניק לכוח־משוריין מתקדם אותה תנופה המגבירה כמה מונים — את ערך המסה שלו. בסוגיה זו של תפיסת גשרים על־ידי כוחות מוטסים מעניין כמובן להשוות את אורח פעולתם של הגרמנים עם זה של בעלות הברית בהולנד, ב־1944.

בפעולת כוחות־מוטסים מהוה המחירות בצד ההפתעה — את הגורם המכריע. עיקר זה עובר כחוט־השני בכל מבצעי הגרמנים. מוטסיים בנהר רוטרדם; פלוגה הצונחת משני עברי הגשר בדורדרכט; במקום בו חששו כי צנחנים לא יצליחו להגיע בטרם יחובל הגשר — הופעלו כוחות „בלתי־סדירים“. לעומת זאת צנחו הבריטים ב„גן־השווק“, 12 (!) ק"מ מגשר ארננה; ואף גנ. גאבין האמריקני, כשהוא בוחן את תפיסת גשר ניימיגן על־ידי עוצבתו, משמיע ביקורת־עצמית על שלא העז להצניח כוח משני צדי הגשר, ובקרבתו. אכן, בנורמנדיה נחתו בריטים מדיביזיה אחרת, מדאונים, במרחק 25 מטר בלבד מגשר, כדי לתפסו במהירות!

שוב ושוב יש להדגיש את גורם המנהיגות ורוח־הקרב בפעולת כוחות־מוטסים: אצל הגרמנים מופיע מפקד הקורפוס־המוטס, גנ. סטודנט — למרות מחאת מפקדו הישיר — ב„ש"ו+30 ברוטרדם.

אמצעים „בלתי־סדירים“

במלחמה השנייה הרבו הבריטים להפעיל בעורף האויב יחידות שונות ומשונות. בדרך הטבע נודף מפעולות אלו ריח עז של הרפתקה וסנסציה, העשוי לעורר התלהבות. אך עם כל התלהבותם לאורח פעולה זה, מציינים מרבית המבקרים הבריטיים

כי השפעות פעולות אלו על המלחמה, או על איזו מערכה מסוימת, היו זעומות. אם נבחנו את פעולות ה„קומנדו“, ה.ס.א.ס., שירות־הסירות־המיוחד וכו' — ניכח כי אִמנם כך היו פני הדברים. הסיבה לכך היא כי פעולות אלו היו תלושות ומנותקות, כיון שלא השתלבו מבחינת זמן ומרחב במבצעים שהכריעו קרבות ומערכות. מנקודת־ראות זו, תפיסת גשר גאנפ היא פעולת־מופת. אִמנם בתפיסת גשר על־ידי כוח מחופש, כשלעצמה, אין רבותא. אך גשר המאפשר מעבר רכבת־משורינת לעורפו של קו פיל ודיביזיה־משורינת עד ל„מבצר־הולנד“ — שאני, אִמנם, בסופר־של־דבר היו הגרמנים צולחים את המאס גם ללא מבצע זה; אך 48—24 השעות שהיו נדרשות לצליחה, לגישור ולהעברת הדיביזיה, — דָּן היו להולנדים כדי לאתר את התקדמות השריון ולשבשה, עד כי ספק אם אִמנם היו מצליחים להתחבר עם הצנחנים תוך 48 שעות.

סיוע־אוויר התקפי

אחת הסיבות המכריעות להצלחת מתקפת הגרמנים היתה בסיוע ההתקפי רב־הממדים שקיבלו הן הכוחות־המוטסים והן הכוחות־המשורינים. להבנת ערכו של גורם זה במבצע הנדון, מתבקשת השואה כלשהי בין הנוהג שנהגו בו הגרמנים למושגים ואורח־הפעולה המקובלים ב„מערב“. פרט לזירות בהן פעל הצי של ארה"ב, בהן סייעה אווירית „צבא־הצי“ („המארינס“) סיוע התקפי צמוד — השתמשו חילות־האוויר של בעלות־הברית ממתן סיוע התקפי צמוד אמתי.

התורה הרשמית גרסה: (א) מאמץ־עקרי — הכרעת האויב על־ידי הפצצה אסטרטגית; (ב) מאמץ־משני — סיוע לכוחות הקרקע לפי סדר הקדימות: השגת עליונות אווירית בשדה המערכה, בידוד שדה־המערכה על־ידי אמצעה, סיוע התקפי לפני תחילת המתקפה, בעיקר על־ידי „הפצצת־שטח“.

ההנמקה לגישה זו אמרה: (א) קל לפגוע בתותחים או בטנקים הנעים בשדירות בעורף — מאשר באותם כלים עצמם כאשר הם נתפרו או נתפרסו; (ב) נגד מטרת קרובות יכולה לפעול גם ארטילריה — ואילו חיל־האוויר יכול לפגוע במטרות שב־עומק.

הגרמנים גרסו אף הם השגת עליונות אווירית כתנאי־בל־יעבור להפעלה יעילה של חיל־האוויר — אך לא התנו את הסיוע ההתקפי בהקדמת השגת עליונות־אווירית. המבצע־המוטס נערך מיד עם פתיחת המתקפה־הכוללת — ובמקביל למהלך ההאבקות על השליטה־באוויר. ואִמנם חיל־האוויר ההו־לנדי הוסיף לפעול גם ביום השלישי למערכה; ואילו חיל־האוויר הבריטי פעל — מצרפת ומבריטניה — גם לאחר־מכן. גם מאמציה לא משכו הגרמנים את ידם. אלא שבראש־זראשור נה הצטיין הסיוע שלהם בצמידותו לפעולת כוחות־הקרקע. ואִמנם המטוס שריתק את סוללת התותחים בואלהבן השפיע על הקרב עשרת־מונים יותר מאשר לו השמיד אפילו 3 גדודי תותחים — במרחק 30 ק"מ מהחזית.

הפעלת כוחות־מוטסים לפעולה אסטרטגית

בביצוע משימותיה סבלה הדיביזיה ה־22 אבידות כבדות. מה היו הסיבות לכך — וכיצד הושגו בכל זאת התוצאות המיוחדות, למרות כשלון טקטי זה?

או פשיטה, על מרכזי ניהול ושליטה שבבירת האויב ולהכריע בכך את המלחמה.

מפליא לכו, כי הגרמנים, שחיפשו פתרונות בלתי-שגרתיים ומצאום בכוחות-המוטסים, לא מיצו עדי-תום את המסקנה כי אם רוצים בהכרעה על-ידי כוחות-מוטסים — יש להכניס בהקף רחב. במהלך המלחמה הגדילו את הכוח המוצנח ל-6 דיביזיות; אך בשל שינוי המסיבות לא הפעילו עוד כוח גדול בהטס, פרט לכרתים. לו היו לגרמנים במסע-הולנד עוד 2 רגימנטים מוצנח-חיים או מוטסים — כי אז היו חוסכים לעצמם ללא-ספק את הכשלונות הטקטיים באיזור האג, ואפילו חודרים לתוכה ולוכדי דים את נושאי השלטון — דבר שיתכן והיה ממוטט את ההולנדים בפרק-זמן הקצר מתמשת הימים שנדרשו לכך בפועל. במבצע „גן-השוק“ לא חסרו בעלות-הברית כוחות-מוטסים, כי נוסף ל-3 הדיביזיות שהונחתו למעשה נמצאו בזירה שתי דיביזיות מוטסות נוספות (ה-6 הבריטית וה-17 האמריקנית). שתיים אלו לא הופעלו כי חסרו מוטסי התובלה אף לצרכי ה-3 הראשונות. אכן, עצם עובדת קיומן של עוצבות-מוטסות אין משמעו יכולת הפעלת כוחות-מוטסים — כל עוד לא פותח במקביל הכוח האוירי להטסתן.

ניתן עוד למצוא צידוק להססנות הגרמנית להסתכן בהקמת עוצבות רבות ופיתוח אויריה לשיגורן — אם נטען כי היתה זו דוקטרינה שטרם נוסתה בהקף רחב, אך מה צידוק היה לבעלות-הברית, בשלהי מלחמת העולם?

ושוב — דגש בתובלה אוירית. לא היינו נדרשים למשגים אלה מלפני 20 שנה, לולא ראינו חזרה עליהם לאחר-מכן: מעצמות גדולות ואחרות שאינן כה גדולות הוציאו במהלך מלחמת-העולם השנייה ובתקופת-השנים שלאחריה הון עצום על טילים, מטוסי-תקיפה, כוחות-צי — ואילו אמצעי-התובלה האוירית הוזנחו. דומה שניתן לקבוע כי בהתפתחותם ההיסטורית של אמצעי התובלה מסתמנים קווים אלה:

- במלחמת-העולם הראשונה — עיקר התנועה ברכבות ותחילת שימוש במשאית;
- במלחמת-העולם השנייה — עיקר התנועה במשאיות, ותחילת השימוש במטוסים;
- במלחמת העתיד — עידן מטוסי-התובלה וההליקופטרים.

★

כיצד תסביר את עקשנותם של צבאות גדולים כקטנים לחזור על אותם משגים בבנין סדר הכוחות ובארגונם — ולשוב ולטעות באורח הפעלת הגייסות? כשהנך מבקש לדעת כיצד יכלו הבריטים שנשלקו ברותחי ארנאם לשוב ולהכוות בפורסי סואץ — אין לך הסבר אלא בפתגמו של אותו סיני:

במלחמת-העולם-השנייה, הפתיעו הגרמנים לא אחת במבצעים שההעזה והמעוף שבהם היו ממש עוצרי-נשימה — כגון כיבוש מצודת „אבן-עמאל“* בבלגיה וחטיפת מוסוליני** אך בעוד שמבצעים אלה, עם כל היותם מותנים לחלוטין בהפתעה, אפשר עדיין להגדירם כ„סיכון-מחושב“, גלשה פעולת הדיביזיה ה-22 לתחום ההימור — הראוי יותר לשדה מירוצי-מוטסים מאשר לשדה-הקרב. אמנם, בנורבגיה נסה ממשלתה מהבירה משנתה פלוגת צנחנים בשדה-התעופה הסמוך. אך קל לה לפלוגת צנחנים, הנוחתת כ„ברק ביום קיץ“, בארץ החיה עדיין במשטר-שלום גמור, ליצור השפעת-הלם כזו — מאשר לדיביזיה, הנוחתת בשטח שחונה בו כוח עדיף השרוי כבר בכוננות.

אם קיוו הגרמנים שבאמצעות כ-2 רגימנטים חסרי ארטילריה יפיצו, בעצם הופעתם, כוח של למעלה מקורפוס — היה מקחם מקח טעות. שכן ידעו מראש כי ההולנדים נמצאים בכוננות, ודרוכים לקראת הפעלת כוחות-מוטסים. ואם יש הצדקה להימור המושחת על הנחה של הצלחת הפתעה — אין הצדקה להימור המושחת על הנחה שהאויב יתמוטט מעצם הופעתך. מבצע זה הוכיח לראשונה את חוזר-התוכח במבצעים רבים שלאחריו:

בשלביו פעולתו הראשונים יכול כוח-מוטס להכריע או לשבש כוחות עדיפים לאין-שיעור — הודות להפתעה. אך משפגה ההפתעה הראשונית — חייב הוא, בהיותו כוח חסר ניידות וארטילריה, להתרכז בתואי-הגנה חזק, עד לחבירה או לתגבור בדרך-האויר, כדי שלא יוכה לשיעורין.

הגרמנים חטאו לעיקר זה והתפורו בכל רחבי דלפלנד, כשהם מחזיקים — ובשטחים קשים להגנה — שדות-תעופה. בפני הגרמנים עמדו שתי דרכי פעולה אפשריות:

(א) לצמצם את הקף המשימה — ולפעול בעצמה רבה ובמרוכז כלפי מספר קטן יותר של יעדים — כגון הגשרים בלבד, או אפילו פעולה זאת בצירוף פשיטה בלבד על איזור האג; (ב) להגדיל את הכוח המוצנח, וכן — דבר שניתן לעשותו על-ידי תוספת אמצעי-תובלה — את הכוח המוטס. לו בחרו בדרך הראשונה, ברור שהיו נמנעים מהכשלון הטקטי ומהאבידות שסבלו. אך מכאן ועד המסקנה שכך צריכים היו לנהוג — רחוקה הדרך. נהפוך הוא! השגת התוצאות המופלגות בהאג — למרות הכשלון הטקטי שם — מוליכה למסקנה אחת:

אם מקצים כוח ראוי למשימה — ניתן לפתוח מלחמה בהתקפה,

* שנכבשה על-ידי נחיתת פלוגת דאוניס על „גג“ הביצור העיקרי.
** נחטף על-ידי פלגה שנחתה בדאוניס, על ראשו של הר שעל פסגתו הוחזק במעצר.

יש למצביאים הסיניים דבר הקשה עליהם מזיחת דעות מיושנות: והוא — קליטת רעיונות חדישים.

סו-בן-יון

כ-190 לפני ספח"נ